

A GAZDASÁGI TÁRSASÁG LIKVIDITÁSROMLÁSA ÉS A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGE 2.

Fónagy Sándor

Jelen tanulmány a *Gazdaság és Pénzügy* 2015/4-es számában megjelent munka folytatása. Az első részben a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társaság felé és a hitelezők felé fennálló felelőssége elhatárolásával, a vezető tisztségviselőnek a Csődtörvény 33/A. §-a alapján a hitelezőkkel szemben fennálló kárfelelőssége érvényesítésének a rendjével, a fizetéseképtelenség és fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet elhatárolásával és a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bírói gyakorlat által kidolgozott fogalmával foglalkoztam. A tanulmány jelenlegi, második részében a fenyegető fizetéseképtelenség vizsgálatának módszereivel foglalkozom, és annak szemléltetése céljából néhány ítéleten keresztül mutatom be a vezetői felelősség megállapításának a menetét.

JEL kód: K220, K130, G320, G330

Kulcsszavak: fizetéseképtelenség, fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet, felszámolás, vezetői felelősség, jogtalan gazdálkodás

3.3. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet vizsgálatának a módszere

3.3.1. A forgóeszközök elemzése

Naivitás lenne azonban, ha az adós fenyegető fizetéseképtelenségének bekövetkezését pusztán azon tény alapján tartanánk megállapíthatónak, hogy az esedékes tartozásainak kiegyenlítéséhez szükséges pénzeszközzel rendelkezik-e; a fenyegető fizetéseképtelenség kétséget kizáró módon való megállapítása szélesebb körű vizsgálatot igényel. A Fővárosi Ítéltábla a 15.Gf.40.503/2014/8. sz. ítéletében (a perben kirendelt könyvszakértő véleménye alapján) is megállapította: „**A fenyegető fizetéseképtelenség szorosan kapcsolódik a likviditási helyzethez, azonban azzal mechanikusan nem azonosítható.**” Számtalan jól prosperáló gazdasági társaság mérlegét láttam már, de olyat még nem, hogy a pénzeszköz a rövid lejáratú kötelezettségek összegét meghaladta volna. Amennyiben elegendő volna csak ezen két mérlegsort összevetni, úgy megállapítható lenne, hogy jelen tanulmány megírásának időpontjában a magyar vállalkozások túlnyomó többsége fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van.

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte tényének és időpontjának vizsgálatát elsődlegesen az adós felszámolás előtti években leadott, illetve a vezető tisztségviselő terhére rótt cselekmények időpontját felölelő időszakra közzétett, számviteli törvény szerinti beszámolójának a vizsgálatával kell kezdeni. A mérleg a számviteli törvényben foglalt elveknek megfelelően, a számviteli szabályok szerint elkészített kimutatás a társaság vagyoni állapotáról, amely – ha az a szabályoknak megfelelően készült el – valós és megbízható képet fest a társaság vagyoni helyzetéről. Az éves mérleg egy fordulónapra, a tárgyév december 31-ére vetítve, a forrás- és eszközoldal különböző mérlegsoraiban mutatja ki az adós vagyónának értékét és összetételét. Az éves mérleg elsődleges kiindulópontot jelent a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet vizsgálatát illetően, de a mérlegből az adós vagyoni helyzetéről csak hozzávetőleges képet lehet kapni. Először is össze kell vetni az adós pénzeszközének összegét a rövid lejáratú kötelezettségek összegével. Amennyiben a rövid lejáratú kötelezettségek nagyságrendileg meghaladják a pénzeszközöket, úgy ez a fenyegető fizetéseképtelenség fennállására utal.

A Számviteli tv. 23. § (1) bekezdése szerint a mérlegben eszközként kell kimutatni a vállalkozó rendelkezésére, használatára bocsátott, a vállalkozó működését szolgáló befektetett eszközöket és forgóeszközöket. A befektetett eszközök legalább egy éven túl szolgálják a társaság működését. Egy vállalkozás rövid távú likviditásának a vizsgálata során a mérlegben az eszközoldalon szereplő forgóeszköz-állományt kell összevetni a forrásoldalon kimutatott, rövid lejáratú kötelezettségekkel, mivel e két mérlegelem rendelkezik éven belüli szereppel. A forgóeszközök közé tartoznak a készletek, a követelések, értékpapírok és a pénzeszközök.

A forgóeszközök és a rövid lejáratú kötelezettségek összevetésének a célja annak a megállapítása, miszerint a forgóeszközök fedezik-e a rövid lejáratú kötelezettségeket. A forgóeszközök között értékelni kell azt, hogy mekkora arányt és értéket képviselnek a készletek, kintlévőségek. Értékelni kell, hogy a készletek milyen időn belül értékesíthetőek, mekkora a készlet forgási sebessége, a kintlévőségek mióta esedékesek, azaz összességében azt kell értékelni, hogy ezen forgóeszközök mennyire gyorsan tehetőek pénzzé. Szigorú értelemben véve kizárólag a készpénzvagyon az, amely a rövid lejáratú kötelezettségek biztos és mindenképpeni fedezetét jelenti, melyhez hasonló és biztos választ adni a követelésállomány és a készletvagyon tekintetében nem lehet. Amennyiben a forgóeszközök értéke a rövid lejáratú kötelezettségektől elmarad, akkor megállapítható, hogy a társaság éven belüli rendeltetésű vagyona nem volt elégséges az éven belül kiegyenlítendő tartozásainak rendezésére, tehát a fenyegető fizetéseképtelenség fennáll.

A gazdasági társaság mérlegadatai csak kiinduló- és viszonyítási pontot nyújtanak a társaság vagyoni helyzetének, esetleges fenyegető fizetéseképtelenségének megítéléséhez. A gazdasági társaság könyv szerinti kötelezettségállománya forintosítva pontosan meghatározható ugyan, de az eszközállomány könyv szerinti

értéke a valós forgalmi értéktől lényegesen (pozitív és negatív irányban) eltérhet, különösen, ha az eszközállományba társasági részesedések, készletek, követelések tartoznak, mert az adós egy termelő gyárat működtet.

Az eszközök között talán a követelések értékelése a legbizonytalanabb, függ a gazdasági társaság számviteli politikájában alkalmazott vagyoneértékelési módszertől, továbbá attól is, hogy a kintlévőségek mióta esedékesek, az azok behajtására tett intézkedések mennyire voltak eredményesek, az adós kintlévőségének kötelezettje került-e felszámolás alá, erre tekintettel az adós vezetője várhatta-e, hogy rövid idő belül a kintlévőségeket kiegyenlítik, és így tud-e fizetni a beszállítóinak. Amennyiben a mérleg jelentős összegű kintlévőséget tartalmaz, amely esetleg meg is haladja az adós rövid lejáratú kötelezettségeinek az összegét, és a kintlévőség kötelezettje felszámolás alá került, úgy ebből csak az a következtetés vonható le, hogy az adós vezetője biztosan nem számíthatott arra, hogy a kintlévőség rövid időn belül, ráadásul teljes összegben kifizetésre kerül. Értékelni kell azt, hogy társaság tartozásai átütemezésre kerültek-e, ha igen, milyen fizetési határidővel, mióta esedékesek, a társaság vagyonán belül milyen arányt képviselnek. Célszerű vizsgálni azt, hogy az adós ellen hitelezők mikor terjesztettek elő felszámolási kérelmet, illetve hány hitelező terjesztett elő felszámolási kérelmet. Értékelés körébe kell vonni azt is, hogy az adós ellen indultak-e végrehajtási eljárások, és ha igen, mely időpontban. Vizsgálni kell a társaság mérleg szerinti eredményének és saját tőkéjének az alakulását.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a rövid lejáratú kötelezettségek magukban foglalják a már esedékes és nem esedékes kötelezettségeket egyaránt, viszont a fenyegető fizetéseképtelenség fennállta szempontjából elsődlegesen az esedékes tartozások bírnak jelentőséggel, pontosabban az, hogy az esedékes tartozások kiegyenlítésére az adós rendelkezik-e elegendő pénzeszközzel. A mérleg csak egy fordulónapra készül, az egy napra vetített adatokat pedig óvatosan kell kezelni egy gazdálkodó szervezet fizetőképességének a megítélésakor. Elképzelhető, hogy a mérleg szerinti rövid lejáratú kötelezettségek következő év januárjában válnak esedékessé, amelyeket az adós ki is egyenlített.

A mérleg mellett indokolt a mérleg kiegészítő mellékletének a vizsgálata, amelyben szintén találhatunk fenyegető fizetéseképtelenségre utaló adatokat, például likviditási mutatókat, vagy az adós vagyoni helyzetére utaló megállapításokat, mint ahogy én is találkoztam ilyennel: „az adós likviditása a megelőző évhez képest romlott, a kötelezettségeit kizárólag kölcsön igénybevételeivel tudja teljesíteni.”

Bizonyítékként használható fel a részletes főkönyvi kivonat, vagy pedig szállítói analitika, amelyből megállapítható például az, hogy az adóssal szemben melyik hitelezőnek (beszállítóknak) mekkora összegű, mióta esedékes tartozása volt, az mikor került kiegyenlítésre, illetve egyáltalán kiegyenlítésre került-e, az adott hitelező tett-e hitelezői igénybejelentést a felszámolásban.

A társaság működése során a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet azon, nap-tári nap szerint csak hozzávetőlegesen meghatározható időponttól (időszaktól) következik be, amikortól a vezető tudhatta vagy legalábbis tudnia kellett, hogy a társaság nem lesz képes a kötelezettségeit kiegyenlíteni. A fenyegető fizetésképtelenség bekövetkeztét az adós vezető tisztségviselőjének a tudata, az általa megismerhető tények szempontjából kell vizsgálni. A vezető tisztségviselőnek a fenyegető fizetésképtelenség elkerülése érdekében folyamatosan figyelemmel kell kísérnie a gazdálkodó szervezet esedékes, lejárt tartozásait, és a cash flow-kimutatását. A vezető felelőssége megállapításánál tehát vizsgálni kell a vezető tudattartalmát is, azaz azt, hogy *belátható időn* belül kell-e számolnia azzal, hogy megalapozottan kezdeményezhetnek az adóssal szemben felszámolási eljárást. „A belátható idő fogalma az adott üzleti évben a vezető tisztségviselő részére a fizetésképtelenség elkerülése érdekében reálisan megtehető intézkedésekre nyitva álló időtartamot jelenti.”¹

A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetből nem szükségszerűen következik az, hogy a bíróság az adós felszámolását rövid időn belül biztosan elrendeli. Elképzelhető az is, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetbe süllyedt adós évekig működik a felszámolásának elrendeléséig. Ennek egyik oka lehet az, hogy az esedékes követeléssel bíró hitelező az adóssal szemben pert indított, amely peres eljárásban elhúzódik az adóst marasztaló ítélet meghozatala. Elképzelhető az is, hogy az esedékes követeléssel bíró hitelező huzamos ideig, akár évekig nem nyújtott be felszámolási kérelmet, mert az adós részteljesítéseket csöpögtetett, vagy pedig az adós új szerződés kötésének kilátásba helyezésével kecsegtette a hitelezőt. Meglehetősen gyakori, hogy a hitelezők a fenyegető fizetésképtelenség látens állapotában lévő, de működő, termelő adósokkal lépnek szerződéses jogviszonyba.

3.3.2. Likviditási mutatók

A vállalkozások **rövid távú pénzügyi helyzete** – likviditása – különböző likviditási mutatók segítségével mérhető, elemezhető. A likviditási helyzet értékelése a likvid eszközöknek és a rövid lejáratú (egy éven belül esedékessé váló) kötelezettségeknek az összehasonlítását jelenti.

A **likviditási ráta** az egyik legelterjedtebb likviditási mutató. A likviditási ráta a forgóeszközök (más néven rövid lejáratú eszközök vagy likvid eszközök) és a rövid lejáratú kötelezettségek (rövid lejáratú források vagy folyó források) hányadosaként számítható ki. Likviditási ráta = forgóeszközök / rövid lejáratú kötelezettségek. A mutató tehát azt fejezi ki, hogy a likvid eszközöknek tekintett forgóeszközök értéke hányszorosa az éven belül esedékes kötelezettségeknek. Az arány megmutatja, hogy a cég elméletileg ki tudja-e fizetni a rövid lejáratú kötele-

¹ Fővárosi Ítéletábra 15.Gf.40.172/2013/6.

zetségeit (beszállítók, hitelek) a forgóeszközöiből (készpénz, készletek, vevőkövetelések). Ha értéke kisebb, mint 1, akkor fennáll a fizetéseképtelenség közvetlen veszélye, azaz azt jelenti, hogy a vállalkozás képtelen lenne kifizetni az összes rövid lejáratú tartozást, ha azokat hirtelen egyszerre kellene kiegyenlítenie. Az 1 alatti érték egy vészjelzőként értékelhető, de nem jelenti azt, hogy a cég azonnal fizetéseképtelenné válna. A likviditási ráta értelmezésével azonban nagyon körültekintően kell eljárni. A mutató 1 fölötti értéke elfogadható – az általános vélekedés szerint normális üzletmenet esetén az 1,5 körüli érték tekinthető megfelelőnek. A társaság hitelezői (főleg rövid távú hitelezői) természetesen a minél magasabb likviditási rátát tekintik kívánatosnak. A magas likviditási ráta azonban önmagában nem biztosítja, hogy a vállalat valóban teljesíteni tudja kötelezettségeit rövid távon, ez függ egyrészt a forgóeszközök összetételétől, másrészt a forgóeszközök – különösen a készletek és a követelések – forgási sebességétől. Ha az utóbbiak aránya magas, forgási sebességük pedig alacsony, a társaságnak magas likviditási mutató mellett is lehetnek fizetési gondjai. Jó például szolgálnak erre azon vállalkozások, amelyek magas likviditási rátával rendelkeznek, de nagy összegű, nehezen behajtható követelésállománnyal, illetve nehezen értékesíthető készlettel rendelkeznek. Egy vállalkozás likviditásának megítélésénél a likviditási rátát célszerű összevetni más hasonló vállalkozásokéval, így figyelembe venni az iparági átlagot, jellegzetességeket is.

A likviditás szempontjából meghatározó a forgóeszközök összetétele. A likviditási rátához képest a **likviditási gyorsráta** annyiban tér el, hogy a forgóeszközök közül kihagyásra kerülnek a készletek. A likviditási gyorsráta megmutatja, hogy a cég elméletileg mennyire képes a leginkább likvid forgóeszközöiből kifizetni a rövid lejáratú tartozásait. Likviditási gyorsráta = (forgóeszközök – készletek) / rövid lejáratú tartozások. (A készletek figyelmen kívül hagyásának az oka az, hogy arra a vállalkozásnak a tevékenysége folytatásához szüksége van.) Ha a gyorsráta értéke 1 alatt van, akkor a cég nem tudja kifizetni a rövid lejáratú tartozásait (feltéve, ha mind egyszerre kerülne kifizetésre). Ahogy a peres eljárásokban kirendelt igazságügyi könyvszakértők is rámutatnak, jó üzletmenetű társaságoknál nem feltétlenül szükséges, hogy ez a mutató 1 fölött legyen. (Ha nagy a különbség a likviditási mutató és a gyorsráta között, azt jelenti, hogy a cégnek jelentős mértékű készletei vannak és nagyban függ ezektől.) A Fővárosi Ítéltábla előtti 15.Gf.40.503/2014/8. sz. perben a kirendelt könyvszakértő úgy foglalt állást, hogy „jó üzletmenetű társaságoknál a likviditási gyorsráta értéke 0,7 felett elfogadható.”

3.3.3. A könyvszakértői bizonyítás szükségességéről

„A Cstv. 33/A. §-ában foglaltak alapján annak megítélése, hogy a képviselő tevékenysége a hitelezői érdekekkel ellentétes volt-e, milyen mértékű vagyonszökkenés hozható összefüggésbe a tevékenységével, **bonyolult gazdasági kérdés**. Az ilyen típusú perben éppen ezért **általában könyvszakértői bizonyítással kell tisztázni, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet mikor állt be**, ezt követően milyen gazdasági események történtek, milyen vezetői magatartás felelt meg a hitelezői érdekek védelmének, továbbá meg kell állapítani a jogellenes vezetői magatartással kapcsolatos vagyonszökkenés pontos mértékét.”² „A fenyegető fizetésképtelenség megállapítása során a peres eljárásokban a könyvszakértői bizonyítási eszköz igénybevétele gyakori, de nem szükségképpen.”³ Egyes esetekben a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztének időpontját a bíróságok naptári nap szerint megállapítják, más esetekben csak egy időszakra szűkítve határozzák azt meg, például egy adott év valamely hónapját vagy negyedét jelölik meg, amikor már biztosan fenn kellett állnia.

A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet megállapíthatóságát illetően különbséget kell tenni egyszerűbb és bonyolultabb esetek között. Kizárólag a mérlegadatok alapján ítéleti bizonyossággal például akkor állapítható meg a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet fennállta, ha (a kifogásolt vezetői intézkedések időpontjára vetítve) a mérleg szerint a rövid lejáratú kötelezettségek összege a pénzeszközöket jelentősen meghaladja, az adósnak tárgyi eszköze, készlete, követelése nincsen, vagy azok összege a kötelezettségállomány összegétől jelentősen elmarad, ha az adós gazdasági, termelő tevékenységet már nem végzett, munkavállalókat nem alkalmazott, ellene végrehajtási eljárások indultak, vele szemben perbeli marasztaló ítéletet hoztak. A bíróságok nem tartják szükségesnek a könyvszakértői bizonyítást, amennyiben a vezetői tisztviselő a hitelezői érdekekkel ellentétes cselekményt akkor követte el, amikor az adós ellen már végrehajtási eljárások folytak vagy felszámolási kérelem került benyújtásra, hiszen ekkor már a Cstv. 27. § (2) bekezdés szerint a gazdasági társaság fizetésképtelensége is megállapítható. Könyvszakértő kirendelése indokolt abban az esetben, amennyiben az adós jelentős termelő, gazdasági tevékenységet végzett, a hitelezői érdekekkel ellentétes cselekményt követően a tevékenységét tovább folytatta, munkavállalókat alkalmazott, huzamosabb ideig tovább működött, a beszállítóinak rendszeresen fizetéseket teljesített.

2 IH 2012/91. számú jogeset, Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.403/2014/8.; Gf. III. 30.439/2013/4.

3 Fővárosi Ítéltábla 15.Gf.40.257/2015/4/II.

3.4. Bírósági ítéletek

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet vizsgálatnak szemléletes bemutatása érdekében néhány bírósági ítéletet mutatok be.

3.4.1. A Pécsi Ítéltábla Gf.II.30.266/2009/7. sz. ítéletének (BDT. 2010.2282.) tényállása szerint az adós ügyvezetői 24,5 millió Ft. összegű kölcsön nyújtásáról határoztak akkor, amikor az ügyvezetésük alatt álló gazdasági társaság ellen több hitelező jogerős fizetési meghagyással bírt vagy végrehajtási eljárást indított, amely okok alapján a társaság felszámolását is el lehetett volna rendelni, tehát a társaság a kölcsönnyújtáskor fizetéseképtelen volt.

Az elsőfokú bíróság a Pécsi Ítéltábla által jóváhagyott és a Kúria által hatályában fenntartott (EBH 2011. 2326. alatt közzétett) elvi ítéletében megállapította, hogy az I. és II. r. alperesi ügyvezetők az adós fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el és ezáltal a társasági vagyont 24 500 000 Ft összegben csökkent. Az adós ügyvezetője 2003. január 13-tól 2007. augusztus 2-ig az I. r. alperes mellett 2004. június 16-tól 2007. április 16-ig a II. r. alperes volt. Az I. r. alperes 2006. december 29-től a B.P. Kft. tagja és 2005. május 10-től kezdődően az ügyvezetője volt. Az adós 2006. december 19-én a B.P. Kft.-nek 24 500 000 Ft kamatmentes kölcsönt nyújtott, a visszafizetés időpontját 2007. december 31-ével állapították meg. A kölcsönszerződés megkötésekor a II. r. alperes is ügyvezetője volt az adósnak. A kölcsönnyújtás időpontjában az adós tényleges tevékenységet nem végzett, az a projekt, amelyre létrehozták, már a kölcsönszerződés megkötését megelőzően lezárult, azt követően bevétele nem volt. A kölcsönszerződés megkötésének időpontjában az adósnak jogerős bírósági ítéleteken, illetve adóhatósági határozatban megállapított, részben végrehajtás alá vont tartozásai is voltak. Az adós ellen 2007. április 21-én terjesztettek elő felszámolási kérelmet, a felszámolás kezdő időpontja 2007. augusztus 2. volt.

Az adós felszámolója 2007. október 26-án a kölcsönszerződést felmondta, egyben a B.P Kft. kölcsönvevővel szemben indult végelszámolási eljárásban hitelezői igényt jelentett be. A B.P. Kft.-vel szemben 2007. május 9-én felszámolási kérelmet terjesztettek elő, amelyre a bíróság a felszámolását elrendelte 2008. február 8-i kezdő időponttal. A kölcsönbevevő felszámolási eljárásában nem térült meg az adós által nyújtott 24 500 000 Ft kölcsön sem, a felperesi hitelező ezen vagyonsökkenés összegének erejéig kérte az alperesi ügyvezetők felelősségének a megállapítását.

Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a kölcsönnyújtás 2006. december 19-ei időpontjában az adós fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben volt. A bíróság az adós 2006. december 31-ei fordulónappal készült mérlegéből indult ki, amely sze-

rint a befektetett eszközök nagysága 526 000 Ft, amelyből az immateriális javak értéke 55 000 Ft, tárgyi eszközöké 471 000 Ft volt. A 24 736 000 Ft forgóeszközből 24 709 000 Ft volt a követelés és 27 000 Ft volt a pénzeszköz. (A követelésekből 24 500 000 Ft volt a B.P. Kft.-vel szemben a követelés.) Az adós ténylegesen fennálló lejárt tőketartozása 20 703 563 Ft volt. A 2006. december 19-e után, de 2007. április 20-ig, azaz a felszámolási kérelem előterjesztéséig esedékessé vált és végrehajtás alá vont adórtartozás 2 053 645 Ft volt, az összes lejárt tartozás együttesen 22 757 208 Ft. Így az adósnak a kölcsönadás időpontjában fennállott tartozásai a kamatokkal együtt ténylegesen meghaladták a B.P. Kft részére nyújtott kölcsön összegét. Több lejárt és végrehajtás alá vont követelés tekintetében már a fizetési képtelenség is megállapításra kerülhetett volna, így a kölcsönnyújtás időpontjában „a cég részben fizetési képtelen, részben fizetési képtelenséggel fenyegető helyzetben volt, mert a cég vezetői előre látták, vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a cég nem lesz képes esedékességkor kiegyenlíteni a vele szemben támasztott követeléseket. A cég a lejárt tartozásait sem fizette meg, holott a vezető nem mérlegelhette, hogy a tartozását fizeti ki vagy befekteti a társaság pénzét.” Minderre tekintettel könyvszakértő bevonását sem látta indokoltnak a bíróság.

3.4.2. A *Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.540/2013/7. sz. ítéletének* (BDT. 2014. 3144.) tényállása szerint az adósnak az önkormányzatokkal kötött építési szerződések teljesítését követően 474 millió Ft adórtartozása keletkezett. Az adós ellen 2009. április 6-án az egyik pénzügyi intézet több mint 400 millió Ft tartozás vonatkozásában indított felszámolási eljárást. A bíróság a 2009. szeptember 3-ai kezdő időponttal rendelte el az adós felszámolását. A felperesi adóhatóság az adósnál a felszámolás alatt adóhatósági ellenőrzést végzett. Az erről felvett jegyzőkönyvben megállapításra került, hogy az adós a 2009. évi tevékenységet záró mérlegében „foglaló elvesztése” okán 27 800 000 Ft-ot számolt el egyéb rendkívüli ráfordítás címén. A 2009. június 8-án megkötött adásvételi előszerződésben az adós 82 millió Ft vételárért meg kívánt vásárolni egy lakóház-udvar megjelölésű ingatlant. Az előszerződés szerint a végleges adásvételi szerződés megkötésének időpontja 2009. augusztus 31. napja lett volna. Ezen a napon az eladó és a vevő (adós) adásvételi szerződést felbontó okiratot kötöttek, amelyben rögzítették, hogy az eladó a készpénzben átvett foglaló összegét azért nem fizeti vissza a vevőnek, mert a vevő az adásvételi előszerződésben vállalt fizetési határidőt nem tudta tartani. Az okirat tartalmazta azt is, hogy az előszerződés felmondására a vevő (adós) elállásának jogcímén került sor.

Az adóhatóság mint hitelező keresetében annak a megállapítását kérte, hogy az alperes ügyvezető a 27 800 000 Ft összegű foglaló átadásával a Csődtörvény 33/A §-ában foglalt kötelezettségét megszegte, és ezen vagyonsökkenés erejéig kérte a felelősségének a megállapítását. Az elsőfokú bíróság ítéletében a keresetnek helyt adott, az alperes fellebbezése folytán eljáró Debreceni Ítéltábla az ítéletet

helybenhagyta. A bíróságok megállapították, hogy az adós 2009. áprilisától fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben volt. Ezt leginkább azt támasztotta alá, hogy több hitelező ekkor terjesztett elő az adóssal szemben felszámolási kérelmet, az adós tehát ekkor nem rendelkezett a tartozásai kifizetéséhez szükséges, elegendő likvid pénzeszközzel. Az adós a tevékenységet záró mérlege szerint 2008. december 31-én 9 327 000 Ft pénzeszközzel rendelkezett, míg a rövid lejáratú kötelezettségek összege 1 231 717 000 Ft. volt. Az alperes azért sem bízhatott joggal az adós követeléseinek mielőbbi megtérülésében, mert az előszerződés megkötését megelőzően már 2009. június 8-án az adós a 313 385 200. Ft összegű követelését 47 007 780 Ft-ért adta el, míg közvetlenül az előszerződés megkötését követően, 2009. augusztus 7-én 49 588 394 Ft összegű követelését is csupán 1 105 000 Ft-ért értékesítette (azon alvállalkozónak, amelyben az alperes közeli hozzátartozója tag és vezető tisztségviselő volt). Az alperes az adós nevében az előszerződést olyan időpontban és olyan körülmények között kötötte meg, amikor tudta (az elvárható gondosság mellett tudnia kellett), hogy több százmillió Ft lejárt tartozása miatt felszámolási eljárások indultak az adós ellen. A bíróság értékelte továbbá, hogy az alperes a társaság nevében vevőként kezdeményezte az előszerződéstől való elállást. Az alperesi ügyvezetőnek a gondos eljárás mellett számítania kellett arra, hogy a hátralékos vételár kifizetésére nem lesz módja, a cég teljes készpénzét kitevő foglalat el fogja veszíteni.

3.5. A vezető tisztségviselővel szembeni kárigény felszámoló általi érvényesítése

A gazdasági társaság rendes működése alatt, illetve egészen a felszámolás kezdő időpontjáig terjedő időszakban a vezető tisztségviselővel szemben a társaságot megillető kárigény érvényesítéséről gazdasági társaság taggyűlése/közgyűlése jogosult dönteni, a kárigényt *kizárólag* a gazdasági társaság érvényesítheti. A felszámolás kezdő időpontja után a Csődtörvény 27/A § (12) bekezdése szerint a felszámoló az adós törvényes képviselője, ezért a felszámoló dönti el, hogy az adós nevében érvényesít-e kárigényt a felszámolás előtt tisztséget betöltő vezető tisztségviselővel szemben. A vezető tisztségviselővel szembeni kárigény érvényesítése a hitelezők érdeke is, hiszen eredményes behajtás esetén nő a felszámolási vagyon. Nincsen akadálya annak, hogy a felszámoló az adós nevében érvényesítse a gazdasági társaságot megillető azon kárigényt, amelyet megalapozó, jogellenes (társaság érdekeit sértő) cselekményt a vezető tisztségviselő még a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét *megelőzően* tanúsította. A belső felelősség körében ezen pereknek leginkább a fizetésképtelenné nyilvánított társaság felszámolásának elrendelése után lehet igazán aktualitása, amikor a korábbi (képviselési és a vagyon feletti rendelkezési joggal bíró) vezető tisztségviselő helyére

a felszámoló lép, aki elsődlegesen a csődhitelezők érdekeit hivatott képviselni és ezen, jogrendünkben egyedülálló, a képviselő személyében beálló *érdekhordozó-váltás* folytán a vezetés múltbeli cselekményeit megkérdőjelez(het)i.

A Kúria az EBH 2011. 2417. sz. alatt közzétett ítéletében elvi élel úgy foglalt állást, hogy „A vezető tisztségviselő felelősségének megállapításához az vezethet, ha a vezető a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen felmérve, előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt. Felróható módon jár el a vezető tisztségviselő, ha úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi tartalmáról nem győződik meg, úgy utal át külföldi illetőségű off-shore cégnek, mint szerződő félnek jelentős összeget, hogy a teljesítésnek vagy a teljesítés lehetetlenné válásának esetére semmilyen biztosítékot nem köt ki.” Az ügy tényállása szerint a felszámolás alatt álló felperesi gazdasági társaság ügyvezetője az alperes volt. A felperes többek között bányakő törésével foglalkozott. Egy bahamai székhelyű vállalat, mint eladó és a felperesi kft., mint vevő között 1998. január 6-án egy adásvételi szerződés került megkötésre angol nyelven egy kötőrő gépsor megvásárlására 640 000 USD vételárért. A szerződésnek megfelelően az alperes 1998. január 12-én és január 26-án összesen 150 000 USD „depositot” (foglalót) utalt ki a vállalat számlájára. A szerződés teljesítési határideje 1998. február 28. volt, amelyet a felek 1998. március 31-re módosítottak. Mivel a felperesi vevőnek a bank hitelt nem nyújtott, és így a vételárat kiegyenlíteni nem tudta, ezért az eladó a gépet nem adta át a felperesnek, a felperes pedig a foglalót elvesztette. Az 1998. november 3-án az adóhatóság által eredménytelen végrehajtást követően kezdeményezett felszámolási eljárásban a bíróság 2001. január 18-án indította meg a felszámolást.

A felszámoló által képviselt adós, mint felperes a 2004. július 1-jén benyújtott keresetében kérte, hogy a bíróság kötelezze az alperesi ügyvezetőt (az elvesztett deposit összegének megfelelő) 59 527 000 Ft és késedelmi kamatai megfizetésére. Az elsőfokú bíróság a keresetnek megfelelően marasztalta az alperest. Az ítélet indokolása szerint az „elvárható gondosság szintjét a Gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. az adott tisztséget betöltő személyhez köti, tehát az ügyvezetőnek – tisztsége elvállalásakor – mérlegelnie kell, hogy rendelkezik-e azokkal a képességekkel és ismeretekkel, amelyek egy társaság vezetéséhez szükségesek. *Elvárható az ügyvezetőtől, hogy az üzleti partnereit gondosan válassza meg, a szokásos üzleti kockázatot meghaladó mértékű kockázatot ne vállaljon, a bizonylati fegyelem betartásával folyamatosan biztosítsa a cég vagyoni helyzetének áttekintését,* a felszámolás elrendelése után pedig a Cstv. 31. §-ának megfelelően az iratokat teljes körűen bocsássa a felszámoló rendelkezésére. Ebből következően az ügyvezetőnek kell bizonyítania az általa kötött szerződés tartalmát és azt, hogy a szerződés megkötésekor körültekintően járt el, az ügylet a gazdasági társaság érdekét szolgált, a kifizetésekről szabályszerű bizonylatokat állítottak ki és az ügyletből

származó igények érvényesítése céljából minden szükséges intézkedést megtett.” Az alperes olyan időpontban utalta át a depositot, amikor még nem lehetett biztos abban, hogy a vételár hátralevő részére is lesz fedezete. Az alperes 1997. december 22-én megismerte a hitelszerződés feltételeit, amelyekről eleve tudta, hogy nem tudja teljesíteni, sőt azt jelezte is a banknak. Ennek ellenére néhány nappal később a foglalt elutalta egy bahamai bejegyzésű offshore cégnek. A kifizetés időpontjában a felperesnek adótartozása is volt. Az alperes ilyen helyzetben és bizonytalan hitelbírálat mellett vállalta el mintegy 130 millió Ft 50 nap alatt történő kifizetésének kötelezettségét és 150 000 USD deposit elvesztésének a lehetőségét, amelyért felelősséggel tartozik. A bíróság figyelembe vette a társaság 1997. évi mérlegének kiegészítő mellékletét, amely szerint az alperes úgy számolt be az 1997. gazdálkodásáról, hogy a „nagyértékű konkurencia olyan hatást gyakorolt a tevékenységre, hogy év végére a bevételi források nagymértékben csökkentek, és kétségessé vált a további munkavégzés eredményessége, bevételek realizálhatósága. A kötelezettségek a követelésektől magasabb arányban alakulnak, azonban a pénzeszközök a különbözetet fedezik. A jövedelmezőség nem megnyugtató, kilátásaink nem sok jót sejtetnek. További befektetési tervek az instabilitás miatt nincsenek.” A tényállásból felfejthetően a gazdasági társaság az adásvételi szerződés megkötésekor vélhetően fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben volt, de mivel az adásvételi szerződés megkötése nemcsak a hitelezők, hanem magának a gazdasági társaságnak az érdekeit is sértette, ezért a kárigényt a társaság nevében a felszámoló is érvényesíthette, amelynek haszonélvezői végül is a hitelezők lettek.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet tehát meghatározó választóvonalat képez a vezető tisztségviselő felelőssége szempontjából, mert ezt követően a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján köteles eljárni az ügyvezetés során. A fenyegető fizetéseképtelenség vizsgálata az adós likviditásának, azaz rövid távú fizetőképességének a vizsgálatát jelenti, ezen vizsgálatból pedig figyelmen kívül kell hagyni a gazdasági társaság befektetett eszközeit, a likviditás szempontjából csak a forgóeszközök bírnak relevanciával. A bírói gyakorlat által kidolgozott, fentebb idézett, summázott fogalom meghatározás szerint: „A fenyegető fizetéseképtelenség megállapíthatósága tekintetében az a lényeges kérdés, hogy az adós a tartozását az esedékességkor képes-e kiegyenlíteni.” Bár ennek alapján olybá tűnik, hogy a fenyegető fizetéseképtelenség fennállta könnyen megítélhető, a helyzet ennél bonyolultabb, különösen, ha termelő, működő gazdasági társaság fizetőképességét kell vizsgálni. Lévéni szó bonyolult gazdasági kérdéstről, ilyen esetben a bíróság könyvszakértő kirendelését nem mellőzheti. A fenyegető fizetéseképtelenség megítélése

szempontjából hangsúlyozandó, hogy önmagában a likvid pénzeszközöknek a tartozáshoz képest alacsonyabb összege nem feltétlenül jelenti a fenyegető fizetéseképtelenség megállapíthatóságát, értékelni kell az egyéb forgóeszközök likviditását, a készletek forgását, a követelések esedékességét. A fenyegető fizetéseképtelenség bírói gyakorlat szerinti fogalmát szigorúan értelmezve és a magyar gazdasági viszonyokra adaptálva, arra a következtetésre juthatunk, hogy Magyarországon a gazdasági társaságok jelentős hányada mondhatni folyamatosan a fenyegető fizetéseképtelenség állapotában van, hiszen a tőkehiányos vállalkozások akkor tudják az őket hitelező beszállítók követelését kiegyenlíteni, amennyiben ők maguk is megkapják az általuk értékesített áruk vagy nyújtott szolgáltatások ellenértékét. Bár a likvid pénzeszköz hiánya nem feltétlenül jelenti a fenyegető fizetéseképtelenség fennállását, de ha például a gazdasági társaság valamely vevője bármely okból nem tudja kiegyenlíteni a nagyobb összegű tartozását (mert például felszámolás alá kerül, vagy a hitelszerződése a finanszírozó bankja által felmondásra kerül), úgy a gazdasági társaság a likviditását azonnal elveszítheti, a csőd szélére sodródhat, ettől kezdve pedig a vezető tisztségviselő a gazdálkodás tovább folytatása során (ameddig a társaság a likviditását vissza nem nyeri, vagy pedig a felszámolását el nem rendelik) köteles tartózkodni az indokolatlan, felelőtlen kockázatvállalástól, ellenkező esetben a hitelezők felé a saját vagyonára kiterjedő kárfelelősséggel tartozhat az általa okozott vagyonsökkenés erejéig, amelynek vizsgálatával egy külön tanulmányban kívánok foglalkozni.